

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

Régi magyarországi nyomtatványok a szlovákiai gyűjteményekben. A Magyar Tudományos Akadémia — a Könyvtörténeti Munkabizottság javaslatára — lehetőséget biztosított számomra, hogy 1962. április 24 és június 18 között nyolc hétig a szlovákiai gyűjteményekben régi, 1712 előtt megjelent magyarországi és magyar nyelvű nyomtatványok után kutathassak.

Tanulmányutam során az alábbi 32 városban levő 65 gyűjteményben dolgoztam: Alsókubin, Bártfa, Besztercebánya, Betlér, Csetnek, Divék, Eperjes, Igló, Jászó, Kassa, Késmárk, Kistapolcsány, Körmöcbánya, Liptószentmiklós, Losonc, Lőcse, Nagypapony, Nagyőr, Nagyrőce, Nagyszombat, Nyitra, Poprád, Pozsony, Radvány, Rimaszombat, Rózsahegy, Rozsnyó, Szepeshely, Tiszolc, Trencsén, Turócszentmárton és Vágújhely. Ennek az ismertetésnek a keretei nem adnak lehetőséget, hogy valamennyi gyűjteményről részletes és kimerítő tájékoztatást lehessen nyújtani, bár ez sem lenne haszontalan, hiszen a jelentősebb régi állománnyal rendelkező szlovákiai könyvtárakról az utolsó átfogó áttekintést a magyar szakirodalomban a *Magyar Minerva* utolsó előtti évfolyama nyújtotta az 1912—3. évről. Az azóta eltelt félévszázad során természetesen hatalmas változások mentek végbe az ottani könyvtárak helyzetében is. Még a legutolsó szlovákiai összefoglalást is¹ ma már sok szempontból meghaladottnak kell tekinteni a legutóbbi években bekövetkezett változások miatt. Mindezek után világos, hogy milyen értékes az az áttekintés, amelyre ezen út során sikerült szert tenni, különösen ha figyelembe vesszük, hogy számos korábbi könyvtári egység — nem mindig következetes módon — többfelé is szétesett.

Mindezek előrebocsátásával az alábbi gyűjtemények rövid ismertetését tartottam feltétlenül közzelendőnek:

Pozsony, Egyetemi Könyvtár. Ide került a harmincas években a SZABÓ Károly által „pozsonyi r. k. gymnasium”-ként megjelölt gyűjtemény is, amely nem más, mint a volt nagyszombati, majd pozsonyi jezsuita iskola tanári könyvtára. Az itt korábban nyilván tartott másfélszáz RMK kétharmada hozzáférhető, a maradék — főleg a magyar nyelvűek — még nem nyertek feldolgozást. Az említett gyűjteményen kívül az elmúlt évtizedek során több mint száz további RMK került az Egyetemi Könyvtárba, ahol így ma már 223 ilyen művet tartunk nyilván.

Pozsony, Matica Slovenska fiálaléja. A volt ferences rendház épületében nyert elhelyezést ez az új alapítású intézmény, ahová a szlovákiai volt szerzetesi könyvtárak jelentős része került. Eddig csupán e könyvanyag kisebb részét tárták fel katalógusokban, s máris 503 RMK-t vehettünk nyilvántartásba. A legutóbbi időkben meggyorsult feldolgozó munka reményt nyújt arra, hogy néhány éven belül teljes áttekintést szerezhetünk e könyvanyag felett is. Ennek során az RMK kötetek számának jelentős emelkedésére számíthatunk.

¹ BALENT, Boris: *Historické knižné fondy na Slovensku*. Knižnica. 1955. 15—19. 1.

Turócszentmárton, Matica Slovenska. Ez a könyvtár SZABÓ Károlynál még nem szerepelt mint lelőhely. A legutóbbi évtizedek rohamos fejlődése során — mint a szlovák nemzeti könyvtárba — igen sok könyv és közöttük számos ritkaság került ide. Ma 269 RMK-művet tartunk innen nyilván, ezek közül nem kevesebb, mint 37 unikum, amelyeknek jelentős része eddig számunkra teljesen ismeretlen volt.

Divék, Matica Slovenska. A tócszentmártoni könyvtár divéki részlegében őrzik Anton BANÍK rendkívül gazdag könyvtárának nagyszombati nyomtatványokból álló különgyűjteményét, amelyet a Matica Slovenska megvásárolt. Az ebben található 200 RMK közül hét eddig teljesen ismeretlen volt.

Nagyappony, Zay-könyvtár. A ZAY-család könyvtárát évszázadokon át gyűjtötte és szervesen fejlesztette tovább zayugróci kastélyában, ahonnan a mintegy 15 000 kötetből álló gyűjtemény a legutóbbi években került át a nagyapponyi volt APPONYI-kastély könyvtártermének karzatára. (A három nagy árverés során értékeitől zömmel megfosztott volt bécsi, illetve pozsonyi APPONYI-könyvtár hasonló terjedelmű maradáka a terem földszintjén helyezkedik el.) Miután a ZAY-család a kevés evangélikus vallású magyar főúr közé tartozott, könyvtárában tucatnyi olyan magyar nyelvű evangélikus nyomtatvány maradt reánk a XVII. századból, amelyek máshol mind elpusztultak. Bibliográfusaink e gyűjteményt eddig nem vizsgálták át. Így a most végzett és csakis a RMK-kra szorító kutatás eredménye (79 RMK példány) arra utal, hogy e könyvtártörténeti szempontból is jelentős gyűjtemény alaposabb átvizsgálása más területek részére is komoly lehetőségeket ígér.

Nagyszombat, Szent Adalbert Egyesület könyvtára. Itt elsősorban a nagyszombati nyomtatványok gyűjtésével foglalkoznak, de akad más városokban készült kiadvány is. Összesen 113 RMK példányt sikerült nyilvántartásba venni.

Ismételten hangsúlyozni kell, hogy a gyűjteményekre vonatkozó fenti kis áttekintés csakis azokra a nagyobb, illetve fontosabb RMK anyaggal rendelkező könyvtárakra vonatkozott, amelyekről a hazai szakirodalomból eddig még nincs tudomásunk. Ezekon kívül még számos olyan könyvtár található Szlovákiában, amelyek gazdag RMK-állománya — legalábbis részben — már eddig is köztudott volt. Így száznál több RMK-t találunk a nyitrai püspöki könyvtárban, az alsókubini Csaplovics könyvtárban, az eperjesi volt evangélikus liceumban (ma a Kassai Állami Tudományos Könyvtár eperjesi részlege), a kassai volt jogakadémia könyvtárában (ma az Állami Tudományos Könyvtár), a késmárki volt evangélikus liceum könyvtárában (ma a Matica Slovenska filiáléja), a körmöcbányai volt ferences könyvtárban (ma a Matica Slovenska filiáléja), a löcsei evangélikus egyház könyvtárában, a pozsonyi volt evangélikus liceum könyvtárában. A felkeresett szlovákiai gyűjteményekben összesen 3430 példányt vettem nyilvántartásba, amelyek az RMK első vagy második kötetébe tartoznak. Ezek közül korábbi nyilvántartásaink alapján csak 898 példányt ismertünk.

A több mint két és félezer új példány között számos eddig részünkre teljesen ismeretlen nyomtatvány is került napfényre. Ezeknek első, csupán a legfontosabb adatokat tartalmazó jegyzékét közöljük az alábbiakban:

1. [PÉCSI Lukács: *Magyar kalendárium az 1589. évre.* Nagyszombat, 1589.] 8° [32 + ?] lev. Nagyszombat, városi levéltár (3 töredék)
2. PÉCSI Lukács: [*Kalendárium az 1595. évre.* Nagyszombat, 1595.] 8° [32 + ?] lev. Nagyszombat, városi levéltár (3 töredék)
3. VÁMÓSSI Gergely: *Keresztényi Es Igen Draga Könyvetske.* Lőcse, 1614. 8° [8] 356 [8 + ?] l. Zay-könyvtár (2 csonka példány)
4. *Keresztényi Enekek, mellyekkel az Magyar Nemzetben reformáltatott Ecclesiákban . . .* Lőcse, 1629. 16° [12] 552 [12] l. Zay-könyvtár
5. *Keresztényi Istenes és ájtatos Imadsagok.* Lőcse, 1629. 16° [12] 271 [4] l. Zay-könyvtár
6. *Isten eleibe föl-botsátando Lelki jo illatokkal tellyes Arany Temienző.* Várad, 1652. 12° 310 [2] l. Zay-könyvtár

7. HRABOWSKI, Petrus: *Manuale Latino-Hungarico-Sclavonicum*. Bártfa, 1668. 12° [12] 118 [2] 59 [2] 352 [6] 1. [RMK II. 1121 magyar rész nélkül ismerte!]
Matica Slovenska; Tranoscius (csonka); Turócszentmárton, Boris Bálint (csonka)
8. SIDERIUS János: *Kisded Gyermekeknek való Catechismus*. Lőcse, 1672. 12° [24] lev.
Zay-könyvtár
9. *Az Sz. David Profetának ékes rytmusu Soltarival . . . tellyes könyv. — Buzgó hálaadások*. Lőcse, 1673. 12° [2] 618 [16] 58 [2] 1.
Zay-könyvtár
10. SZENCZI MOLNÁR Albert: *Szent David Királynak . . . százötven Soltári*. Lőcse, 1675. 12° 426 [17] 1.
Zay-könyvtár
11. SZENCZI MOLNÁR Albert: *Szent David Királynak . . . százötven Soltári*. Kolozsvár, 1676. 8° 355 [17] 1.
Zay-könyvtár
12. *Eliz Vitae, Az Az Eltétő Nedvesseg*. Kassa, 1685. 8° [6] 37 [1] 1.
Zay-könyvtár
13. CANISIUS, Petrus: *Catechismus Latino-Ungaricus*. Nagyszombat, 1688. 12° 94 1.
Matica Slovenska
14. *Evangeliumok és Epistolák*. Bártfa, 1698. 16° A¹—Y¹ Bb¹—Gg¹ ívek. [Nem I. 1517!]
Késmárk
15. *Az Anyaszentegyházbéli közönséges Isteni tiszteletekre rendeltett . . . könyv. — Buzgó Imádságok*. Kolozsvár, 1703. 12° [2] 403 [11] 52 1.
Késmárk
16. BÉL Mátyás: *Le-rajzolása a főbb Jó Tselekedeteknek*. [Halle,] (1704.) 2° [4] 1.
Pozsony, lyceum
17. SZENCZI MOLNÁR Albert: *A Szent David királynak . . . százötven Soltári*. Debrecen, 1705. 12° [4] 344 [4] 1.
Poprad, Bohus Jenő
18. (MAGULACS Péter—VICZAY Péter): *Egynehány butszuo es siralmas versek . . . (BENEDEK Jánosról)*. Wittemberg, 1711. 2° [2] 1.
Matica Slovenska
19. *Calendarium novum issu Gregorii XIII . . . Nicolaum Telegdinum . . . auspicium*. Nagyszombat, 1583. 74¹/₂x 28¹/₂ cm., egyleveles
Nagyszombat, városi levéltár (3 pld.)
20. *Libellus elementalís. Pveritiae Bartphensis*. [Bártfa, 1585 előtt] 8° [36] lev.
Eperjes
21. MUDRONIUS, Andreas: *Tovcs Reverendissimi . . . Andreae Mednenski sponsi : Et . . . Catharinae Caroliae . . . Casparis Carolii . . . filiae, sponsae*. Bártfa, 1597. 4° [8] lev.
Matica Slovenska
22. *In obitum Piae, Honestae . . . Catherinae Pap . . . Coniugis . . . Georgii Zabo de Göntz*. Bártfa, 1598. 4° [12] lev.
Matica Slovenska
23. (PILCIUS, Caspar): *Himni Tres*. Vizsoly, 1598. 4° [4] lev.
Matica Slovenska
24. MOLNÁR [Gregorius] Georgius: *Elementa Grammaticae Latinae*. Kassa, 1611 (?). 8° 207 1.
Pozsony, Matica Slovenska
25. *In obitum Viri . . . Johannis Farschii Tribuni . . . Bartphensis*. [Lőcse,] 1614. 2° egyleveles
Bártfa, múzeum
26. RAMUS, [Petrus]: *Grammatica latinae rudimenta*. Lőcse, 1622. 12° [12] lev.
Matica Slovenska
27. RAMUS [Petrus]: *Grammatica Latina*. Lőcse, 1622. 12° [60] lev.
Matica Slovenska
28. FORRO, Paulus: *Prosopopoeje Albae Juliae, Ad . . . Reginam Susannam Karolyi*. (Kolozsvár, 1622.) 2° egyleveles
Kistapolcsány
29. *Epitaphium in Memoriam Manium . . . Johannis Greiffenzweig*. [Bártfa,] (1623.) 2° egyleveles
Bártfa, múzeum
30. *Ultimum officium . . . Thomae Blimberg*. [Bártfa,] (1626.) 2° egyleveles
Bártfa, múzeum
31. SAXO, Matth.: *Privatum collegium logicum*. Lőcse, 1629. 4° [8] lev.
Pozsony, lyceum; Lőcse
32. [TRANÓWSKY, Georgius: *Cithara Sanctorum*. Lőcse, 1636.] 8° [?] 700 [16 +?] 1.
Tranoscius (csonka)
33. *Prapherna Avgosta . . . Per Francisco Prini Et Helena Vesseleni*. Pozsony, 1637. 4° [6] lev.
Radvány
34. SCHLONHAUF, Jacobus: *Elegidion votivum pro . . .* 1638. Trencsén, (1638.) 4° [4] lev.
Matica Slovenska
35. DURAEUS, Johannes: *Deo Duce Decades duae philosophiae . . . Respondente Michaelae Gotzio*. Trencsén, (1642.) 4° [6] lev.
Matica Slovenska
36. HODIK, Alexander: *Hecae Theologica Super Aphorismo Iohannitico defendam suscipit David Peucerus*. [Trencsén,] (1643.) 4° [4] lev.
Matica Slovenska
37. BNER, Hilarius Ernest: *De Magica Specie, Corporis & Certis . . . Respondente Georgio Roth*. Lőcse, 1644. 4° [4] lev.
Körmöcbánya, Matica Slovenska
38. HODIK, Alexander: *Doma Apodixis Theologica Respondente Stephano Scholio*. Trencsén, 1644. 2° [6] lev.
Pozsony, lyceum
39. RACKSCHANI, Matthaues: *Diatribé Logica De Consequentia . . . proponit Nicolaus Nigrini (vulgó) Ossekersdsky*. Trencsén, 1645. 4° [4] lev.
Körmöcbánya, Matica Slovenska
40. GRETSER, Jacobus: *Rudimenta lingvae Graecae*. Lőcse, 1649. 8° [6] 97 1.
Matica Slovenska
41. GAZUR, Matthias: *Epicedium Super Immaturum Obitum . . . Annae Pauli Ostrozith de Ghiletincz*. [Trencsén,] (1650.) 2° egyleveles.
Pozsony, lyceum
42. BECHIUS, Johannes: *Sacra Trias Theologica Fides, Spes, Charitas*. Nagyszombat, (1651.) 4° [16] lev.
Kassa, püspökség
43. FASCHKO, Jacobus: [Summi?] *Boni Civilis Delineatio . . . Respondens, Andreas Faschko*. (Trencsén, 1651.) 4° [8] lev.
Matica Slovenska

44. KEDD, Jodocus: *Examen Propositionum XII.* [Bártfa?] (1652.) 4° [14] lev.
Kassa, püspökség
45. *Ver Illustrissimvm. Familiae Drugethanae . . . Neo-Sponso Georgio Drugeth de Homonna . . . Sponsa Maria Esterhazi.* Nagyszombat, 1652. 4° [16] lev.
Radvány
46. *Sacrum Nuptiale . . . Eliae Parschitii et Barbarae Drosdikiae.* (Trencsén, 1652.) 4° [12] lev.
Radvány
47. WOLPHIUS, Johannes: *In summos honores, et palatinum regni Hungariae . . . Francisco Vesseleny de Hadad.* Nagyszombat, (1655.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
48. *Epitome Catecheticorum Praeceptorum.* Lőcse, 1656. ?° [?] lev.
Matica Slovenska
49. ELEVENKUTI, Andreas: *Fasciculus Epigrammatum.* Nagyszombat, (1663.) 8° [18] lev.
Pozsony, Matica Slovenska
50. *Iusta Feuebria, Manibus piis . . . Hilarii Ernesti Bineri.* Kassa, 1664. 4° [12] lev.
Matica Slovenska
51. ERYTHREUS, Joachim: *Die Harte Wie aller Glaubiger Kreuz-träger.* Lőcse, 1667. 4° [16] lev.
Lőcse; Pozsony, lyceum
52. *Fausta Connubialia Ehe- und Hochzeit-Glück Dem . . . Herrn Zacharias Rochsern . . . Elisabeth . . . Armbrusterin.* Lőcse, 1667. 4° [4] lev.
Pozsony, lyceum; Lőcse
53. *Glückwünschende Hochzeit Gedichte . . . Zacharias Rochser.* Lőcse, 1667. 4° [4] lev.
Lőcse; Pozsony, lyceum; Matica Slovenska
54. *Melismata Syncharistica Festis Aphrodis Lectissimi Nuptorum . . . Zacharias Rochser.* Lőcse, 1667. 4° [2] lev.
Lőcse; Matica Slovenska; Pozsony, lyceum
55. *Luctus Sempronienis . . . Annae Catherinae natae Zavchleriae . . . Christiani Seelmanni . . . conjugis.* [Lőcse], (1667.) 4° [10] lev.
Késmárk
56. TIEFFTRUCK, Daniel: *In Acerbum Luctuosum obitum Annae Catherinae Seelmanni.* [Lőcse,] (1667.) 4° [?] lev.
Késmárk
57. SNÁĤ: *Zkteréhož bude mocy.* [Zsolna?,] 1667. 8° [8 + ?] lev.
Pozsony, lyceum (töredék)
58. *Honoris et Amoris Testimonia . . . Johannis Serpilli.* Lőcse, (1668.) 4° [4] lev.
Csaplovics
59. *Fama postuma Puizibundae . . . Annae Catherinae Seelmanniae.* Lőcse, 1668. 4° [4] lev.
Késmárk
60. *Γαμκὰ μέλη honoribus Viri . . . Christiani Seelmann . . . Annae Euphrosynae . . . Martini Fröhlich.* [Lőcse,] (1668.) 4° [4] lev.
Késmárk; Lőcse
61. FÜRNSTEIN, Johannes Andreas—FÜRNSTEIN, Carolus: *Thalassio nuptialis . . . Michaeli Armbrustero.* Pozsony, (1669.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
62. *Ehe-Verbündniß . . . Michael Armbruster und Ursule Segnerin geborne Ritterin.* Pozsony, 1669. 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
63. THOMAE, Elias: *Positiones ex civili doctrina selectae . . . Andreas Deutscherus Silesius.* Pozsony, 1669. 4° [4] lev.
Matica Slovenska
64. NOSCOVIUS, Michael: *De Cantatus Hymen Vernas en! . . . Samueli Czernak . . . Helenae Sinapiae.* [Lőcse,] (1670.) 2° egyleveles
Matica Slovenska
65. LADIVER, Elias: *Ethica Disputatio . . . defendet Petrus Semsei.* [Lőcse,] (1670.) 2° egyleveles
Matica Slovenska
66. BÜRNER, Johannes: *Anacreon Nuptialis . . . Maximiliano à Franckenberg.* Pozsony, (1670.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
67. BUSS, Michael: *Votum genethliacum : in honorem Sigismundi Orlic L. B. de Laciska.* Pozsony, (1670.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
68. *Virtutis Vera Philosophiae Felicitas . . . Neo-Baccalavreis in Alma . . . Un. Tyrn. . . dicata.* Nagyszombat, 1672. 12° [12] lev.
Matica Slovenska (Baník)
69. KOMENSKÝ, Ján Amos: *Orbis sensualium.* Szeben, 1672. 8° 241 [6] l.
Pozsony, Matica Slovenska (Galgóc)
70. DIETERICUS, Conradus: *Anticathectica, Seu Errores.* Lőcse, (1673.) 8° [42] 749 [24] l.
Pozsony, Matica Slovenska; Késmárk (3-pld.); Nagyszombat, Szt. Adalbert Egyesület; Igló, ev.
71. PETHŐ Stephanus: *Tessera Debita.* Nagyszombat, 1673, Joh. Georgius Wanschleb [= ismeretlen faktor!] 12° 56 l.
Körmöcbánya, Matica Slovenska
72. I[NSTITORIS], M[ichael]: *Sanctae Suspirium Pacis Anno 1678.* [Zsolna?,] (1678.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
73. LUTHER, Martin: *Der gantze Psalter Des Königlichen Propheten Davids.* Lőcse, 1684. 12 [316] lev.
Zay-könyvtár
74. MARCUS, Johannes: *Ren[. . .] Quas Unigenito et Dilecto Dei Filio . . . Enarratio Tragica.* [Lőcse?,] 1685. 2° egyleveles
Matica Slovenska
75. INSTITORIS, Michael: *Suspirium Ad Altissimum . . . Monarcham.* [Zsolna,] (1686.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
76. INSTITORIS, Michael: *Pjsnička nábožná.* Zsolna, 1686. 8° [4] lev.
Pozsony, lyceum
77. *Evangelia a Epistoly.* Nagyszombat, 1689. 8° 544 [6] l.
Matica Slovenska (Baník)
78. CIOERO, Marcus Tullius: *Epistolarum libri IV. à Joanne Sturmio . . . confecti.* Nagyszombat, [1692 előtt.] 8° [88] l.
Pozsony, EK
79. GRETSER, Jacobus: *Rudimenta Linguae Graecae.* Nagyszombat, [1692 előtt.] 8° [4] 129 [1] l.
Pozsony, EK
80. BERZEVICZI Georgius: *Exercitationes Poeticae.* Nagyszombat, 1692. 12° [2] 15 l.
Matica Slovenska (Baník)
84. *Vera Sapientia Sive Considerationes.* Nagyszombat, 1693. 12° [26] lev.
Matica Slovenska (Baník)

82. RHENIUS, Johannes: *Donatus Latino-Germanicus*. Lőcse, 1694. 8° [4] 204 l.
Matica Slovenska
83. *Origo Rosarii Christi Domini Nostris*. Nagyszombat, (1694.) 8° 35 l.
Pozsony, EK; Pozsony, Matica Slovenska
84. [AMPACH, Rochus:] *Praxis Geminæ Devotionis*. Nagyszombat, [1695.] 12° [2] 138 l.
[RMK II. 1181 évszám nélküli kiadása]
Pozsony, EK
85. DIETERICUS, Conradus: *Epitome Catechetica*. Lőcse, 1696. 12° [2] 129 l.
Pozsony, Matica Slovenska
86. ALVAREZ, Emmanuel: *Principia Seu Grammaticarum Liber Præius*. Nagyszombat, 1698. 8° [2] 254 l.
Matica Slovenska (Banik)
87. [AMPACH, Rochus:] *Praxis Geminæ Devotionis*. Nagyszombat, 1700. 12° [2] 138 l.
[RMK II. 1811 címlapkiadása.]
Pozsony, EK
88. *Alma Congregatio Virginis Annuntiatæ In... collegi Jaurini*. Nagyszombat, (1700.) 12° [2] 48 l.
Matica Slovenska (Banik)
89. *Prece[pta] Element[ar]i [?] Lati[nae] ac Bohemicae Lingvæ*. [Zsolna?, XVII. sz.?] 8° [8 + ?] l.
Pozsony, lyceum (2 töredék)
90. *Knizica Molitvena*. Nagyszombat, 1701. 12° [24] 348 l.
Pozsony, EK
91. CICERO, Marcus Tullius: *Oratio pro T. A. Milone*. Lőcse, [1702 táján] 8° [2] 108 l.
Matica Slovenska (sérült)
92. BARTOLI, Daniel: *Character Hominis Literati*. Nagyszombat, 1704. 12° [2] 108 l.
Matica Slovenska (Banik); Pozsony EK (hiányos)
93. SPETKIUS, Michael: *Phoenix acrosticho anagrammaticus Honoribus Joannis Godeferedi... de Hellempech*. Zsolna, (1704.) 2° egyleveles
Pozsony, lyceum
94. BOSSÁNYI, Wolfgangus: *Principia Dialectica Disputationibus Philosophicis... Franciscus Egegi candidatus*. Nagyszombat, 1708. 12° [8] 148 [4] l.
Pozsony, Matica Slovenska
95. *Dennűek Ranj Poledni U Weaternj*. Nagyszombat, 1710. 24° [24] 455 [6] l.
Matica Slovenska (Banik)
96. [SCHAEFFENBACH, Georgius]: *Siste lector! Aurum sume... Andreas Teutsch*. Szeben, 1711. 2° 2 lev.
Matica Slovenska
97. KOTZI, Samuel: *Apostrophe Gratulatoria ad... Andream Teutsch*. Szeben, 1711. 2° 4 l.
Matica Slovenska

BORSA GEDEON

Une édition inconnue d'une „*Neue Zeitung*” imprimée en Hongrie en 1595. Vers la fin du XVIième siècle, sur le territoire de la Hongrie ont été imprimées plusieurs feuilles d'information sur les événements récents, qui paraissaient occasionnellement. Ces feuilles étaient appelées *Neue Zeitung*, car presque toutes ont été publiées en allemand.

Jusqu'à présent, il n'y a que quatre *Neue Zeitung* semblables qui soient connus. Mais l'un de ces quatre, ne nous est connu que par une mention du bibliographe allemand Émile WELLER et aucun exemplaire de ce dernier n'a été découvert jusqu'à présent.¹

Dans la Bibliothèque de l'Académie de la République Populaire Roumaine de Bucarest, nous avons découvert une édition contemporaine de cette *Neue Zeitung*, qui a fait l'objet d'une mention du bibliographe Émile WELLER.

Cette édition est restée inconnue jusqu'à présent à la bibliographie hongroise.

Voici la description de cette édition:

„Gewisse, // warhafft vnd begründte // neue Zeitung, ꝛ c. // Was massen (Gott dem // Allmächtigen sey Lob, Ehr vnd Danck ge = // gesagt) vnsrer Christliches Kriegßvolck von Zeng, vnd // deren vmblickenden Orten vnd Flecken, den Ibrahim Beeg von // Lika, so mit 1500. Außerleßner Turcken zu Roß vnd Fueß, in // Grabnecker Feldt gefallen, daselbst mit Rauben vnd Brennen // grossen Schaden gethan, Am zuruck ziehen auff das

¹ Les trois „journaux” qui nous ont été conservés sont les suivantes: 1. [PÖCKHL Erhard]: *Neue Zeitung aus Vngern... Gedruckt zu Eberaw [Monyorókerék] in Vngern durch Hansen Mannel, Anno M. D. LXXXVII*. [RMK II, no. 197. AHN Friedrich: „*Neue Zeitungen*” aus Johann Mannels Druckerpresse. Mittheilungen des österr. Vereins für Bibliothekswesen. II. 1898. no. 2. p. 30—32.] 2. *Neue Zeitung Vnd Wundergeschichte... Gedruckt zu Schuetzing [Sicz] in Hungern, bey Hansen Mannel. Anno 1593*. [RMK II, no. 245. AHN Friedrich: *op. cit.* p. 32 et p. 66—72 (où le texte intégral du „journal” est reproduit.)] 3. *Zwo Wahrhaftige Newzeitung... Erstlich gedruckt zu Preszburg [Pozsony] bey Joh. Walo, Anno [15] 94*. [RMK II, no. 249.] Le „journal” mentionné par WELLER: *Zeitung von Zeng, dass Ibrahim Beg auff das Haupt geschlagen*. Getruckt im Vngern. 1595. [WELLER, Emil: *Die e- en deutschen Zeitungen (1505—1599)*. Tübingen, 1872, no. 806.] Pour toutes ces dates, voir aussi HUBAY Ilona: *Magyarországi újságok, röpiratok az Országos Schéchényi Könyvtárban (1480—1718)*. Bp. 1948. p. N.

Haupt // geschlagen, den Raub den Türcken allen widerumb // abgetrungen, Vnd mit einer ansehnlichen // Peut, glücklichen heimb = // kommen, c. c. // (xylogravure) // Erstlich getruckt in Vngern // Anno 1595”.

4 f. non chiffrés; signature: Aij, Aii; f. 4 est blanche; le format du texte: 153×105 mm (f. 2^v).

Bucarest, Bibliothèque de L'Académie de la R. P. R., S. 3190 /8/.

Comme on a pu se rendre compte d'après la description faite, deux dates éditoriales importantes manquent à cette *Neue Zeitung*. Il s'agit du lieu de l'apparition et du nom du typographe qui fut l'imprimeur de cette feuille d'information.

Toutefois, d'après les recherches que nous avons entreprises, nous avons pu établir avec un grand degré de certitude que la *Neue Zeitung* décrite ci-dessus, a été imprimée à Vienne, dans l'atelier du typographe François KOLB.

Mais cette feuille fut imprimée d'abord en Hongrie comme il résulte de l'indication finale du titre („Erstlich getruckt in Vngern”).

Cette feuille d'information a été imprimée ensuite à Vienne parce que la xylogravure² placée sur la page de titre, le cul-de-lampe du verso de la troisième feuille et les caractères typographiques utilisés pour imprimer ce „journal” se retrouvent exactement dans la plaquette suivante imprimée dans l'atelier de KOLB: Scherer, Georg: *Ein trewhertzige Vermahnung*. Wien, 1595. La xylogravure est placée sur le verso de la première feuille et le cul-de-lampe sur la feuille 27 verso.

DINU A. DUMITRESCU

Lipsiai Pál levele Melith Péterhez. A debreceni városi nyomdában dolgozott könyvnyomtatók közül, akit az okmányok elsőnek neveznek a „város typographusa”-nak, majd negyedszázados munkásságával és félszázad meghaladó nyomtatványával, a jelentősebbek közé tartozik LIPSAI RHEDA Pál.¹

Jómódú, vagyonos ember volt; akinek hagyatékában ház is szerepelt. A ZICHY-család zselői levéltárában bukkantam LIPSAI RHEDA Pál egy MELITH Péterhez írott levelére, amelyből kitűnik, hogy a házat 1619 elején építtette, mert a levél szerint MELITH Pétertől a ház építéséhez faanyagot kért. A ház ez évben el is készülhetett, mert a debreceni tanács az 1619 végén elhunyt nyomdász hagyatékáról úgy intézkedett, hogy a házat fiai örökölték. A levelet LIPSAI mint „könyv nyomtató és könyv kötő” írta alá. Két forint árú könyvkötő munka fejében kér MELITH-től lábfát. Ugy látszik, MELITH-nek tiszta papirost köthetett be, amelyet valamiféle jegyzőkönyvnek, protokollumnak használtak. De a levél egyéb könyvkötő munkáról is beszél; „csinalatlan”, — bizonyosan fűzött könyvek kötéséről.

„Szolgálatomat ajánlom Nagysagodnak mint ennekem jó akaro Kegyes Uramnak: Istentül eő szent fölsegetül, Nagk minden lelkj es testi jokat kevanok megh adatni, etc.

Megh adak ennekem az Nagd küldötte levelet, melyből meg erttettem, hogy Nagdk még egy olyan könyvet csinallyak, tiszta (!) papirosbol, mint az masik vala, melyben

² Cette xylogravure parait sur la page de titre du „journal” suivant: „Klagliche Zeittung, // Was massen der erschrock = // liche Erbfeindt Christliches Namens, der // Turck, das Eusserist Granitz Hauü vnd Vestung Wibitsch // in Krabatten gelegen, nach lang beschehener Belegerung, entli = // chen Erobert vnd ingenommen, vnd hernach im abziehen // vil Christen Blut jammerlich vergossen, // den 19. Junij, Anno 1592. // (xylogravure) // Gedruckt zu Wienn in Osterreich, bey Leon- // hard Nassinger, wonhaft in der Weyhenburg. // Anno CXCII”. 4 f. non chiffrés; signature: Aij, Aii; f. 1f et 4ff sont blanches; le format du texte: 149×115 mm. Bucarest, Bibliothèque de l'Académie de la R. P. R.S. 31906.

¹ CSÜRÖS Ferenc: *A debreceni városi nyomda története. 1561—1911*. Debrecen, 1911. 77—87. I. BENDA Kálmán—IRINYI Károly: *A negyedszáz éves debreceni nyomda. 1561—1961*. Bp. 1961, 25—26. I.

en is örömet Nagdk fizetésért igyekezem szolgálni, de az könyv papirokkal es be kötesével együt két forintnak alatta meg nem készülhet, de azért bator ha penzt nem adis, csak arra kerném Nagd, mivelhogy mostan házat akarok epíteni, egy nehany szál lábfa nélkül vagyok szükes, Nagd parancsolna az Nagd Halapon lakozo jobagynak, hoznanak ennekem, bator csak tizenhat szálát, ugyan az ott valo erdőből, kit ismet igyekezem szolgálni Nagdk, Tovabba jelenti Nagd hogy volnanak Nagdk meg egy nehany csinatlantlan könyvek, mellyeknek csinallasara, hogyha hozzaja erköznem, Nagd azokat hozzam el küldene, melyre azt felelem Nagdk, hogy bizvast küldgye ide hozzam, meg kel hozzaja érkeznen, etc.

Isten aldasa legyen Nagddal, Debrecini 18 die february Ao 1619.

Nagdk örömet szolgál

Lipsiaj Pál, könyv
nyomtato és könyv
kötő, mp.”

OL Zichy-család zsélyi lt. Missiles. 4778.

JENEI FERENC